

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Стельмах Оксани Вячеславівни

«Психологічні умови формування професійної Я-концепції майбутніх рятівників»,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 — педагогічна та вікова психологія

Дисертаційне дослідження Стельмах Оксани Вячеславівни «Психологічні умови формування професійної Я-концепції майбутніх рятівників» присвячене важливій, складній і недостатньо вивченій у психологічній науці проблемі. Отож цю дисертацію можна охарактеризувати як розробку підвищеної складності.

Сучасний етап розвитку суспільства, природні та техногенні катаклізми, катастрофи вимагають високоякісної підготовки рятівників служби з надзвичайних ситуацій. Особистість фахівця служби порятунку є однією з найважливіших, соціально-значущих постатей суспільства, а тому формування її свідомості та самосвідомості у вищих навчальних закладах є вельми актуальною науково-практичною проблемою. Майбутньому рятівнику необхідно сформуванню низку важливих професійно та морально-психологічних цінностей, рис, якостей. Лише той фахівець, який здатний оволодіти принципами саморозвитку, самовпевненістю, рішучістю та професіоналізмом, може рятувати людей. Феноменологія професіоналізму представлена у багатьох працях науковців, проте проблема формування професійної Я-концепції, власне майбутніх рятівників не була предметом спеціальних досліджень, хоча окремі її аспекти вивчалися і в багатьох випадках є дискусійними.

Відтак, формування професійної Я-концепції майбутніх рятівників представляє сучасну актуальну проблему, яка вимагає теоретичного і практичного розв'язання. Дисертаційне дослідження Стельмах О.В.

«Психологічні умови формування професійної Я-концепції майбутніх рятівників» саме й присвячене проблемі наукового обґрунтування та емпіричного дослідження психологічних умов та чинників формування професійної Я-концепції майбутніх рятівників.

Реалізацію авторського наукового пошуку обраної проблеми відображено у науковій новизні дослідження. Позиції, які в ній сформульовано, безперечно, відповідають дефініції «вперше». Так, вперше розроблено модель професійної я-концепції, обґрунтовано роль духовно-ціннісного компонента, виокремлено психологічні умови формування професійної я-концепції майбутніх рятувальників, запропоновано та апробовано програму її формування у курсантів.

У першому розділі дисертації - «Теоретико-методологічні засади дослідження професійної Я-концепції майбутніх рятівників» - на основі теоретичного аналізу досліджень з проблеми, дисертанкою запропоновано структурно-змістовну модель професійної Я-концепції рятівників. У ній виокремлено когнітивний, емоційно-оцінний, мотиваційний, поведінковий та духовно-ціннісний компоненти. Так, когнітивний компонент включає такі чинники, як: уявлення про себе як професіонала, про свою професію, професійну спільноту, ідеального професіонала-рятівника, свої професійно-важливі якості, власні пізнавальні психічні процеси, психічні властивості, фізичні якості. Емоційно-оцінний компонент містить самооцінку та самоствавлення. До поведінкового компоненту входить: стратегії подолання стресових ситуацій, почуття обов'язку, готовність до ризику, нервово-психічна стійкість. Мотиваційний компонент включає мотивацію вибору професії та професійну мотивація на службу. Духовно-ціннісний компонент містить такі показники як моральність, духовні цінності, емпатійність, альтруїзм, віра в Бога.

У другому розділі – «Емпіричне дослідження психологічних характеристик професійної я-концепції майбутніх рятівників» - дисертантка розкрила програму та запропонувала цілісний підхід до експериментального

вивчення професійної Я-концепції майбутніх рятівників та апробувала комплексну діагностику вивчення сформованості структурно-змістових компонентів професійної Я-концепції у курсантів. Заслуговує на увагу програма констатувального дослідження, у якій чітко сформульована мета, завдання та загальні підходи до його здійснення, обґрунтовано основні його результати.

Варто зазначити, що до вирішення поставлених завдань дисертантка підійшла комплексно, застосувавши низку валідних надійних психодіагностичних методик в рамках логічних і послідовних етапів дослідження, зокрема нею емпірично досліджено сформованість всіх виокремлених компонентів професійної Я-концепції курсантів - майбутніх рятівників.

Заслуговує на увагу третій розділ дисертації «Програма формування професійної Я-концепції рятівників», у якому науково обґрунтовані зміст, структура, форми і методи програми формувального експерименту. Метою формувального експерименту стало створення й апробація системи цілеспрямованого розвитку професійної Я-концепції майбутніх рятівників, через формування когнітивного, мотиваційного, емоційно-оцінного, поведінкового та духовного компонентів. В контексті зазначеної програми, автором запропоновано тренінг щодо роботи над формуванням професійної Я-концепції майбутніх рятівників в процесі їх професійної підготовки у ВНЗ.

Про практичну значущість виконаного дослідження засвідчує апробація його результатів на багатьох Міжнародних та Всеукраїнських конференціях та впровадження його результатів у процес фахової підготовки майбутніх рятівників, в удосконалення змісту багатьох навчальних психологічних дисциплін.

Робота виконана на високому фаховому рівні, поставлені завдання та мета дослідження виконані. Отримані результати в сукупності є суттєвими і важливими для подальших досліджень у даному напрямі.

У авторефераті і публікаціях за темою дисертації Стельмах О.В. розкриті основні результати теоретичного аналізу проблеми, констатувального та формувального експерименту, а також відображено висновки.

Загальні висновки дисертаційного дослідження є чітко сформульованими, адекватними його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, несуть конкретне смислове навантаження та забезпечують цілісне сприйняття дисертаційного дослідження. Доповнюють і конкретизують зміст дисертації додатки. Проведене дослідження дало змогу узагальнити діапазон підходів до обраної проблеми та виокремити нерозв'язані завдання, які відкривають перспективу досліджень.

Основний зміст та результати дисертації відображено у 14-ти публікаціях, з яких 6 статей опубліковано у фахових наукових виданнях України, 1 стаття - в зарубіжному науковому виданні, 7 публікацій апробаційного характеру. У змісті автореферату повно й адекватно подано основний зміст дисертаційного дослідження, висвітлено його хід та результати.

У цілому відзначимо чіткість викладення матеріалу, логічну взаємопов'язаність окремих частин роботи, високий рівень аналітичного узагальнення та наочність представлення результатів дослідження; комплексне висвітлення окремих різноспрямованих підходів до розуміння сутності проблеми; достатній об'єм вибірки та методик емпіричного дослідження, адекватне використання математико-статистичних методів на різних етапах експерименту; прозорість та послідовність викладення результатів роботи.

Поряд з позитивними досягненнями роботи необхідно висловити ряд зауважень і побажань:

1. У першому розділі дисертації варто було подати більш ґрунтовний аналіз досліджень професійної Я-концепції особистості у сучасній зарубіжній психології.

2. На нашу думку, у емпіричному за змістом розділі 2, не логічно представлений підрозділ 2.1., який присвячений теоретичному аналізу динамічних аспектів професійної Я-концепції рятувальників. Його краще було б викласти у Розділі 1.

3. У дисертації відсутній порівняльний аналіз динаміки розвитку професійної Я-концепції курсантів з першого по випускний курс, тобто, у віковому періоді «рання - пізня юність».

4. Висновки до другого розділу дисертації не у повній мірі узагальнюють досить значні за обсягом результати проведеного констатувального дослідження.

5. У тексті дисертації трапляються деякі: неточності (наприклад, вживаються поняття «метод теоретичного моделювання», «теоретична модель», а власне моделювання і є теоретичним методом дослідження), механічні огріхи (окремі науковці цитуються без ініціалів, пишуться то з однією, а то з двома буквами-ініціалами) тощо.

Проте, зазначені зауваження та пропозиції у певній мірі є дискусійними і не знижують загальної цінності здійсненого дослідження.

Загальний висновок

1. Дисертаційна робота Стельмах Оксани Вячеславівни є самостійною, завершеною науковою працею, що присвячена актуальній та практично значущій темі.

2. Дисертація містить нові, теоретичні та практичні розробки, які є результатом пошуку, здійсненого на високому науковому рівні з кваліфікованим використанням сучасних методів психологічного дослідження. Отримані результати в повній мірі є новими, оригінальними та достовірними та суттєво поглиблюють наукові уявлення про психологічні умови формування професійної Я-концепції майбутніх рятувальників.

3. Зміст, обсяг, структура та оформлення дисертації відповідають вимогам, що висуваються МОН України до подібного роду наукових досліджень.

4. За своїм змістом автореферат відображає основні положення дисертації.

5. Основні наукові результати повністю викладено в необхідній кількості статей, опублікованих у наукових фахових виданнях, та оприлюднено на наукових конференціях.

6. У цілому дисертаційне дослідження «Психологічні умови формування професійної Я-концепції майбутніх рятівників» є завершеною науковою працею, яка має наукову новизну, теоретичне і практичне значення і відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання», затвердженого Міністерством освіти і науки України, а її авторка Стельмах Оксана Вячеславівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 — вікова та педагогічна психологія.

Офіційний опонент

доктор психологічних наук, професор

М.І. Томчук

ПІДПИС
- Станіслав М. Ч.
ЗАСВІДЧУЮ

ЗАВ. КАНЦЕЛЯРІЄЮ
СТАНІСЛАВ А. В.
17.03. 2016 РІК